

lirli bir mazeret sebebiyle namaza ara veren kişi, ara vermeyi gerektiren durumun ortadan kalkmasından sonra konuşmadan, dünya işleriyle meşgul olmadan bıraktığı yerden namaza devam edebilir. Eğer imam namazı bitirmişse imamın arkasında namaz kılıyormuş gibi namazını tamamlar. İmama uyan kimse gibi o da kıraatte bulunmaz, imamın bekleyecek olduğu süre kadar bekler. Sadece rükû ve secdedeki tesbihlerle oturustaki dua ve salavatları okur. Sehih secdesini gerektirecek bir hata yaptığı takdirde imama uyan kimse durumunda olduğu için sehih secdesi yapmaz.

Lâhiğin namaza ara vermesine sebep olan mazeret abdestini bozmuşsa, meselâ ayakta uyumuş ve rükûu kaçırmışsa uyandığında bıraktığı yerden namaza devam eder; daha sonra imamla birlikte diğer rükünlerin edâsına yetişir. Eğer kaçırdığı rükûnle meşguliyeti uzun sürecek ve imama yetişemeyecek durumda olursa imama uyar, yetişemediği rek'at veya rükünleri imam selâm verdikten sonra tamamlar. Muktedînin namaz esnasında abdesti bozulmuşsa hemen çıkar ve namazı bozan bir davranışta bulunmadan en yakın yerde abdest alır. Bu esnada imam namazı bitirmemişse tekrar yerine döner ve mümkünse kaçırdığı rükûn veya rek'atları tamamlayıp daha sonra imama uyar. Ancak kaçırdığı rükünleri eda ettiği takdirde imama yetişemeyeceğini anlarsa doğrudan imama uyar ve yetişemediği rek'at veya rükünleri imam selâm verdikten sonra tamamlar. Abdest alıncaya kadar imam namazı bitirmişse eski yerine dönmeye gerek kalmadan bulunduğu yerde namazını bitirir. Eğer imam sehih secdesi yapacak olursa bu secdeyi namazını tamamladıktan sonra yapar. Namaz kılan bir kimsenin son ka'dede teşehhüdden sonra abdesti bozulursa abdest alır ve selâm verir. Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelîler'e göre imamla birlikte namaza başladığı halde ara vermek zorunda kalan kimsenin kılamadığı rek'atları tek başına tamamlayabilmesi için ara vermeyi gerektiren mazeretin abdesti bozan bir durum olmaması gerekir.

Mâlikî mezhebine göre, imama uyduktan sonra aşırı kalabalık ve abdesti bozmayacak derecedeki uyuklama gibi bir durum sebebiyle namazın bazı rükûn veya rek'atlarını imamla birlikte kılamayan kimseyle ilgili hükümler rükû, secde ya da rek'atları kaçırmış olmasına göre farklılık gösterir. İmama uyan kişi rükûu veya rükûdan doğrulmayı kaçırdığı takdirde

birinci rek'atta ise o rek'atı kılınmamış sayarak imamla birlikte namaza devam eder. İmanın selâmından sonra rek'atı kazâ eder. Bu durum birinci rek'atın dışındaki rek'atlardan birinde olursa o rükûnü eda ettikten sonra en geç ikinci secde imama yetişebileceğini umuyorsa kaçırdığı rükûnleri eda edip imama uyar. İkinci secdede yetişemeyecekse namazına imamla birlikte devam ederek geçen rek'atı imamın selâmından sonra kazâ eder. Cuma namazında izdihamdan dolayı birinci rek'atın secdesini imamla birlikte yapamayan kişi o rek'atı imam selâm verdikten sonra tek başına kılar. Eğer imama uyan kimse bir veya iki secdeyi imamla kılamayıp kaçırılmışsa secdeyi yaptığı takdirde en geç sonraki rek'atın rükûnunda imama yetişebilecekle secdeleri yapıp imama uyar. Ancak secde veya secdeleri yaptığı takdirde sonraki rek'ata rükûda bile yetişemeyecekse secde etmeyip imama tâbi olur ve imamın selâmının ardından kalan rek'atı kazâ eder. İmama uyduktan sonra bir veya daha fazla rek'atı kaçırmışsa imam selâm verince kılmadığı rek'at veya rek'atları kazâ eder.

Şâfiî fıkıh literatüründe lâhiğ terimine rastlanmamakla birlikte bazı durumlar açısından lâhiğle benzerlik gösteren muvâfık terimi yer almaktadır. İlk rek'atları veya diğer rek'atlardan birinde Fâtiha okuyacak kadar bir süre imama yetişen kişiye muvâfık adı verilir. Muvâfık, herhangi bir özür sebebiyle olsun ya da olmasın bir rükûnde imamdan geri kalırsa namazı geçerlidir. Eğer imama uyan kişi mazeretsiz olarak iki rükûnde geri kalmışsa namazı geçersiz olur. Gecikme, imama uyan kişinin farz bir rükûnle meşgul olması gibi bir mazerete dayanıyorsa namazın geçerliliğine zarar vermez, geri kaldığı rükûnleri tamamlayarak devam eder. Muvâfık, imamdan üç veya daha fazla rükûn geride kalırsa o rükûnleri bırakıp imama uyar ve rükûnlerini terkettiği rek'atı imam selâm verdikten sonra kılar. Meselâ birinci rek'atın farz kıraatıyla meşgulken imam rükûn ve secdeleri yapıp ikinci rek'ata kalkmışsa birinci rek'atın rükû ve secdesini bırakır, ikinci rek'atı kılmakta olan imama uymaya devam eder. Yapmadığı rükû ve secdeleri imam selâm verdikten sonra tamamlar.

Hanbelî mezhebine göre imama uyan kimse namazda abdesti bozmayacak şekilde uyumak, unutmak, gaflet gibi bir sebepten dolayı bir veya daha fazla rek'atı imamla kılmadığı takdirde kalan rek'atlarda imama uyar ve selâmdan son-

ra kaçırdığı rek'atları kazâ eder. Şayet bir ya da iki rükûnde imamdan geri kalırsa, sonraki rek'ata yetişebileceğinden emin ise kaçırdığı rükûnleri eda eder ve imama uyar. Eğer o rükûnü yerine getirdiği takdirde sonraki rek'ata imama yetişemeyeceğinden endişe ediyorsa o rükûnü bırakıp kalan rükûnleri imamla birlikte tamamlar ve imam selâm verdikten sonra eda edemediği rükûnlerin bulunduğu rek'atı kazâ eder. İmamla birlikte hangi rek'atı kılamamışsa kazâ ederken o rek'attaki kıraatin yerine getirilmesi gerekir. Bir özür sebebiyle bir secdeyi imamla birlikte yapamaması durumunda diğer secdeyi imamla birlikte yapar. Kaçırdığı secdeyi imam selâm verdikten sonra kazâ eder.

Cemaat sevabını elde etmek için lâhiğle ilgili hükümleri uygulamakta yarar olmakla birlikte bu konudaki ayrıntılara dikkat etme konusunda bazı güçlükler bulunduğu ve namaz için gerekli huşû ve huzur ortadan kalkabileceği için lâhiğ durumundaki kimselerin namazlarına yeniden başlayıp kendi başlarına kılmaları imkânı da vardır ve anılan sakıncaların bulunması halinde bu daha uygun görülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "lhk" md.; Tehânevî, *Keşşâf*, II, 1302; *Kâmus Tercümesi*, III, 1000; Mâlik b. Enes, *el-Müdevvenetü'l-kübrâ*, Kahire 1324, I, 72, 146; İbn Kudâme, *el-Mugnî*, II, 14-15; İbn Cüzey, *el-Kavâninü'l-fıkhiyye*, Kahire 1985, s. 70-71; Osman b. Ali ez-Zeylaî, *Tebyînü'l-hakâik*, Bulak 1313, I, 145 vd.; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 377-380; Şirbînî, *Mugnî'l-muhtâc*, I, 256-257; Şemseddin er-Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Beyrut 1404/1984, II, 220-227; *el-Fetâva'l-Hindiyîye*, I, 90-93; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecvîd - Ali M. Muavvaz), Beyrut 1994, II, 343-350; Cüzîrî, *el-Mezâhibü'l-erba'a*, I, 438-443; Vehbe ez-Zühaylî, *el-Fikhü'l-İslâmî ve edilletüh*, Dımaşk 1405/1985, II, 209-221.

HÜSEYİN KAYAPINAR

LÂHİKİ

(bk. EBÂN b. ABDÜLHAMİD).

LAHMÎLER

(الخميون)

III-VII. yüzyıllar arasında
Irak'ta hüküm süren
hristiyan Arap hânedanı.

Soyları, Kahtânîler'in Kehlân koluna mensup Lahm b. Adî b. Hâris b. Mürre'ye dayanır. Me'rib Seddi'nin yıkılmasından sonra Cüzâm, Âmile ve Tenûh kabileleriyle-

le birlikte Yemen'den göç ederek III. yüz-
yılın başlarında Irak'a yerleşmişlerdir. Te-
nûh kabilesinden Cezîme el-Ebraş adlı
bir soylu, bu bölgede 240 yılı civarında si-
yasî ve askerî faaliyetlere başlayıp çeşitli
Arap kabileleriyle savaştı ve 268'de Ted-
mür (Palmira) Kraliçesi Zeyneb (Zebbâ, Ze-
nobia) tarafından öldürüldü. Bunun üze-
rine kız kardeşinin oğlu Amr b. Adî, Lah-
mîler'in ilk hükümdarı sıfatıyla iktidara
geldi. Başşehri Hîre olan Lahmîler'e bu
sebeple Hîreliiler, kurucularına nisbetle
Amr b. Adî oğulları, Amr'ın babasının ve
ya dedesinin bazı rivayetlerde Nasr şek-
linde zikredilmesinden dolayı Nasrîler ve
üç kralları Münzir adını taşıdığı için Me-
nâzire de denmiştir. Suriye'de hüküm sü-
ren diğer Arap hânedanı Gassânîler Bi-
zans İmparatorluğu'na, Lahmîler ise Sâ-
sânîler'e bağlıydı. Bizans'tan ve bedevî
Arap kabilelerinden gelebilecek saldırılara
karşı Sâsânîler için bir tampon devlet va-
zifesi gören Lahmîler, özellikle IV-VI. yüz-
yıllarda Bizanslılar'la Gassânîler karşısın-
da yer alarak siyasî ve askerî bakımdan
önemli roller oynadılar.

Sayılarının yirmi kadar olduğu bilinen
Lahmî hükümdarlarının en meşhuru Amr
b. Adî'nin oğlu İmruülkays'tır. 288-328
yılları arasında hüküm süren İmruülkays,
Esed ve Nizâr kabilelerini hâkimiyeti altı-
na alarak devletin büyümesini sağladı; bu
arada Hristiyanlığı kabul edip Sâsânîler'in
yanında Bizans ile de ittifak yaptı. Daha
sonra Suriye topraklarına girdiyse de Hav-
ran'da (Nemâre) öldü. Nemâre'de keşfedil-
en mezarındaki 329 tarihli yazılar en eski
Arap kitâbelerindendir ve "bütün Arap-
lar'ın kralı" İmruülkays'ın Sâsânî ve Bi-
zans devletleri tarafından vekil olarak ta-
nındığından bahsetmektedir. Nu'mân el-
A'ver zamanında (403-431) Hîre'de meş-
hur Havarnak ve Sedir sarayları yapıldı,
Suriye'ye Arap şiir ve efsanelerine konu
olan seferler düzenlendi. Nu'mân el-A'ver,
Sâsânî Devleti'nin başşehri Medâin'i basar-
ak I. Yazdicerd'in oğlu Behrâm-ı Gûr'u
da tahta oturttu. VI. yüzyılın ilk yarısında
Hîre tahtında yine büyük bir hükümdar
olan ve Mâüssemâ lakabıyla tanınan III.
Münzir vardı. Münzir Bizanslılar'a karşı
önemli başarılar elde etti; esir aldığı iki
Bizans kumandanının serbest bırakılma-
sı için İmparator I. Iustinus ona elçi gön-
derdi; 524 yılında Hîre'nin güneydoğusun-
daki Remle kasabasında yapılan antlaş-
ma ile esirler serbest bırakıldı. III. Mün-
zir, 531 yılında Urfa'nın güneyinde Fırat
nehri kıyısında yapılan Kallinikum sava-

şında Bizans ordusunu yenerek büyük bir
zafer kazandı. 539'da Gassânî Kralı Hâris
ile girdiği çatışma 545 yılına kadar süren
Sâsânî-Bizans savaşına dönüştü. III. Mün-
zir, 554'te Gassânîler'le savaşırken Kin-
nesrin'de Yevmü'l-hıyâr denilen savaşta
öldürüldü. Bazan annesine nisbetle Amr
b. Hind diye de anılan III. Münzir'in oğlu
Amr döneminde 561 yılında Bizans ve Sâ-
sânî devletleri arasında yapılan antlaşma
müttefikleri olan Gassânî ve Lahmîler için
de bağlayıcı idi ve karşılıklı çatışmaya gir-
memeyi, Arap tâcirlerinin belirlenen gü-
zergâhı izlemek ve ilgili devlet makamların-
dan izin almak şartıyla ticarî seyahat-
ler yapabilmelerini karara bağlamaktay-
dı.

Meşhur Arap şairleri Nâbîga ez-Züb-
yânî ve Adî b. Zeyd ile ilişkileri sebebiyle
diğerlerine göre hakkında daha fazla bilgi
bulunan son Lahmî hükümdarı III. Nu'-
mân b. Münzir (580-602) güçlü bir hü-
kümdar olup kendisine karşı çıkan Arap
kabilelerini bastırdı ve Hîre'de hâkimiyetini
sağlamıştı. Onun döneminde Hîre
başlıca kültür merkezlerinden biri haline
geldi. Nu'mân b. Münzir, kızını kendisine
göndermesini isteyen Sâsânî kistrâsı Per-
vîz'e red cevabı verince Medâin'e çağrıldı.
Nu'mân, başına gelecek felâketi tahmin
ettiği için ailesiyle hazine ve silâhlarını Be-
kir b. Vâil kabilesinin bir kolu olan Şeybâ-
nîler'e emanet edip Medâin'e gitmek zo-
runda kaldı; burada bir süre hapsedildik-
ten sonra öldürüldü, böylece Lahmî hâne-
danı son buldu. Kistrâ buraya Tay kabile-
sinden İyâs b. Kabîsa'yı vali tayin ederek
yanında da İranlı bir merzûbân görevlen-
dirdi. Vali İyâs, Şeybânîler'den Nu'mân'ın
ailesini, hazine ve silâhlarını isteyince
meşhur Zûkâr savaşı vuku buldu ve Sâ-
sânîler yenildi.

Lahmîler'in kurucusu Amr b. Adî, Ma-
ni'nin Sâsânîler'ce öldürülmesinden son-
ra Maniheizm'in hâmilîğini benimsemişti.
Bununla birlikte hânedanın başında bu-
lunanların çoğu Nestûrî hristiyanlardan-
dı. Ülkede Bizans'a tâbi bölgelerden bu-
raya sığınan, başta Ya'kûbîler olmak üze-
re diğer hristiyan mezheplerinin men-
supları da bulunuyordu. Ayrıca özellikle
Hîre ve çevresinde putperestlik, Yahudi-
lik, Mecûsîlik ve Mazdeizm de yaygındı.
Bunların mensupları kendi mâbedlerin-
de serbestçe ibadet edebiliyorlardı.

Bereketli topraklara sahip olan Lahmî-
ler tarım ve hayvancılığın yanında tica-
retle de uğraşırlardı. Her yıl Hîre'de kuru-
lan panayıra Suriye, Yemen, Uman, Hicaz,

Bahreyn, İran ve Hindistan'dan pek çok
kervan gelirdi. Lahmîler arasında derici-
lik, kuyumculuk, bakırcılık, demircilik ve
dokumacılık çok gelişmişti.

Lahmîler döneminde Hîre ve Enbâr şe-
hirlerinde Arap dili, edebiyatı ve yazısı bü-
yük gelişme göstermiştir. Lahmî kralları
edip ve şairleri himayeleri altına almışlar
ve birçok ünlü Câhiliye dönemi şairini sa-
raylarına davet etmişlerdir. Özellikle Hî-
re'de tıp, eczacılık ve felsefe alanlarında
önemli bazı çalışmalar da yapılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Kelbî, *Putlar Kitabı: Kitâb al-Asnâm*
(trc. Beyza Düşüngen), Ankara 1969, s. 42, 46-
47; Belâzûrî, *Fütûh* (Fayda), s. 184-192; Taberî,
Târîh (Ebû'l-Fazl), III, 343-350; Yâkût, *Mu'ce-
mü'l-büldân*, II, 14-15; C. Zeydân, *el-'Arab kab-
le'l-İslâm*, Beyrut, ts. (Dârü'l-mektebeti'l-hayât),
s. 278-283; Cevâd Ali, *el-Mufaşşal*, III, 155-314;
aynca bk. İndeks; Hitti, *İslâm Tarihi*, I, 127-
128; Kehhâle, *Mu'cemü kabâ'ili'l-'Arab*, Bey-
rut 1402/1982, III, 1011-1012; Neşet Çağatay,
İslâm Öncesi Arap Tarihi ve Cahiliye Çağı, An-
kara 1982, s. 62-76; İrfan Shahid, *Byzantium
and the Arabs in the Fourth Century*, Wash-
ington 1984, bk. İndeks; a.mlf., *Byzantium and
the Arabs in the Fifth Century*, Washington
1989, bk. İndeks; a.mlf., *Byzantium and the
Arabs in the Sixth Century*, Washington 1995,
I/1, bk. İndeks; a.mlf., "Lakhmids", *EP* (İng.),
V, 632-634; [a.mlf.] - H. Lammens, "Lakhm",
a.e., V, 632; H. Lammens, "Lahm", *IA*, VI, 6; M.
J. Kister, "al-Hira: Some Notes on its Relations
with Arabia", *Arabica*, XV, Leiden 1968, s. 143-
169.

MEHMET ALİ KAPAR

LAHN (الحن)

Nağme, hata etmek
ve hata anlamında terim.

Sözlükte "nağme, ezgi", kıraatte ve dil-
de "hata etmek; sözün maksudını anla-
mak" gibi mânalara gelen lahnin yaygın
olan terim anlamları dilde ve kıraatte hata
yapmaktır. Buna göre kelimelerin yapı-
sında ve i'rabında hata etmeye lahn denil-
diği gibi Kur'an okurken harflerin zat
ve sıfatlarında hata yapmaya ve yapılan
hatalara da lahn denir. Kur'an-ı Kerim'de
bir yerde geçen lahn (Muhammed 47/30)
"ima, ta'riz, kinaye gibi örtülü anlatım",
hadislerde ise "ezgi, nağme, teganni" gi-
bi mânalarda kullanılmıştır. Hz. Ömer'in
bir sözünde yer alan lahn "dil, lisan" olarak
açıklanmıştır (*Kâmus Tercümesi*, "İhn"
md.; Wensinck, *el-Mu'cem*, "İhn" md.).
Fetihlerin sonucunda Arap olmayan mil-
letlerin Araplar'la karışması üzerine dilde
hatalı kullanımlar, kıraatte hatalı okuyuş-